

คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพในสถานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Characteristics of Professional Administrators in Basic Education Institutions

วิฑูลย์ วงสะพงษ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Withoon Wangsaphong
Thammasat University, Thailand
E-mail1: withuly60@gmail.com

Received: May 9, 2023; Revised: June 28, 2023; Accepted: July 1, 2023

บทคัดย่อ

คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพทางด้านการบริหารจัดการเป็นการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีแผนกำหนดการดำเนินการและวิธีการบรรลุเป้าหมายบริหารจัดการลำดับความสำคัญของงานและมีวิธีโน้มน้าวให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบหลักของความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ ผู้เขียนจึงได้สังเคราะห์เนื้อหาจากแนวคิดของนักการศึกษา พบว่า ได้องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรู้ ความเข้าใจในวิชาชีพ (Professional Knowledge) 2) สมรรถนะความเป็นมืออาชีพ (Professional Competency) 3) จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ (Professional Value) ทั้ง 3 ข้อ มีค่าความถี่ 8 เท่ากัน และ 4) บุคลิกภาพ (Personality) ค่าความถี่ 6 ซึ่งองค์ประกอบหลักทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ เชื่อมั่นว่ามีความครอบคลุมภารกิจ หรือหน้าที่ของความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาได้

องค์ความรู้ ด้านความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีวิสัยทัศน์ การสร้างแรงบันดาลใจ ด้านลักษณะความเป็นมืออาชีพ มีความรู้และเทคนิคการบริหารงานใหม่ๆ ที่ต้องอาศัยทักษะกับความชำนาญในการบริหารงานทุกด้าน ด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ ต้องมีวินัยในตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา และด้านบุคลิกภาพ มีบุคลิกภาพที่ดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

สรุป ผู้บริหารมืออาชีพในสถานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ ด้านลักษณะความเป็นมืออาชีพ ด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ และด้านบุคลิกภาพ

คำสำคัญ: คุณลักษณะ; นักบริหารมืออาชีพ; สถานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The characteristics of professional administrators in management are the expression of educational institution administrators. that has a plan that determines actions and methods to achieve goals, manages work priorities, and has a way to persuade subordinates to work willingly This article aims to present the characteristics of professional administrators in basic educational institutions. Main elements of being a professional school administrator The author therefore synthesized the content from the ideas of educators and found that there were 4 main components: 1) professional knowledge and understanding, 2) professional competency, 3) ethics and professional responsibility. All 3 items had frequency values. 8 equal and 4) personality frequency value 6 which are these 4 main components Confident that the mission is covered or the duties of being an administrator of an educational institution

Knowledge: knowledge and understanding of the profession Educational institution administrators must have good relations with everyone. Whether it is teachers and educational personnel student parents Related agencies have a vision to create inspiration. Professional aspect Have knowledge and new management techniques That requires skills and expertise in all aspects of management. Ethics and Responsibility Must have self-discipline to be a good example for teachers and educational personnel. and personality Have a good personality Emotionally mature Able to control your own emotions

Summary: Professional administrators in basic education institutions It was found to consist of 4 main components: professional knowledge and understanding; Professional aspect Ethics and Responsibility and personality

Keywords: Characteristics; Professional Administrators; Basic Education Institutions

บทนำ

การที่จะเป็นนักบริหารมืออาชีพมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการศึกษามากอย่างมาก เนื่องจากการบริหารจัดการศึกษาจะบรรลุเป้าหมายของการศึกษาต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารเป็นอย่างมาก กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ยอมรับ ประกอบกับมีความฉลาดของสติปัญญาและอารมณ์ รวมทั้งปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ จึงจะทำให้โรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดี จากการศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่ยังขาดลักษณะดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการวิพากษ์วิจารณ์จากภาคส่วนของสังคมมากมาย เช่น เป็นผู้บริหารโรงเรียนที่ไม่เอาไหน ทำงานที่โรงเรียนน้อยมาก ส่วนมากมักจะออกไปนอกโรงเรียน แต่เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนน้อย วิ่งหาเจ้านายหรือนักการเมืองเพื่อผลประโยชน์ต่อตนเองเป็นนหลัก สนใจงานวิชาการน้อย ยึดวัฒนธรรมแบบเดิมๆ ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารไม่โปร่งใส ผู้บริหารที่คอร์รัปชั่นทั้งเวลาและทรัพยากรอื่นของโรงเรียน ผู้บริหารเบียดบัง ช่มเหล่งครู อาจารย์ เป็นต้น เรื่องของคุณลักษณะเหล่านี้ เป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้ เพราะคุณลักษณะที่ดีจะเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้ที่จะมาเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ที่จะมาบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งยังมีปัญหาต่างๆ ที่อยู่ภายนอกองค์กร เช่น ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น ปัญหาที่ผู้บริหารงาน

แบบเผด็จการ การบริหารที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วม ผู้บริหารขาดความรับผิดชอบ ขาดความโปร่งใสในการบริหารงาน บริหารโดยไม่ยึดหลักความไม่เสมอภาค เป็นธรรม

ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดคุณลักษณะบางประการ จึงทำให้เกิดข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้บริหารในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเป็นผู้บริหารแบบมืออาชีพ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และความประพฤติให้เป็นที่ยอมรับ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน แสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอรู้จักคิดและวางแผน ในการทำงาน มีความสามารถในการโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน มีความเป็นประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ คือจะต้องมีคุณสมบัติความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาให้ดียิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงมาความสนใจที่จะนำเสนอบทความเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาแบบมืออาชีพ

หลักการแนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารมืออาชีพ

1. แนวคิดและความหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารมืออาชีพ มีทั้งนักการศึกษาชาวไทยและชาวต่างประเทศให้แนวคิดที่คล้ายกัน อาทิ หวน พินธุพันธ์ (2549) ให้ความหมายของผู้บริหารมืออาชีพว่า เป็นผู้บริหารที่พยายามทำให้องค์การประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย หรือนโยบายขององค์การด้วยเหตุผลและ หลักการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยประยุกต์ทฤษฎีหรือแนวทาง ใดอย่างผสมกลมกลืนกันแล้วนำไปสู่การปฏิบัติ สอดคล้องกับ ถวิล อรัญเวช (2544) แนวคิดไว้ว่า ผู้บริหารมืออาชีพ เป็นบุคคลที่เป็นมืออาชีพในการบริหารงานจริง ๆ มีประวัติผลงานการบริหารมาอย่างโดดเด่นเป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จนได้รับการยอมรับทั้งระดับหน่วยงาน ระดับจังหวัด หรือแม้กระทั่งระดับชาติ ในขณะที่ เทย์ลรอย (Tayloy, 2005) กล่าวว่า ผู้บริหารมืออาชีพ หมายถึง ผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะเฉพาะตัว และคุณลักษณะทางวิชาชีพเหมาะสม บริหารงานโดยใช้ทรัพยากรที่มีผลลัพธ์ของงานเป็นที่ยอมรับ และความเคารพจากเพื่อนร่วมวิชาชีพและประชาชน นอกจากนี้ จิรินทร์ แสกระโทก (2551) ได้สรุปความหมายของผู้บริหารมืออาชีพว่า บุคคลที่เป็นผู้บริหารโดยตำแหน่ง พร้อมกับการเป็นผู้นำที่ดี มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ มีคุณลักษณะทางวิชาชีพที่เหมาะสม สามารถใช้ศาสตร์และศิลป์ ในการบริหารงาน นำองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับขององค์กร สังคม ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังมีนักการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับมุมมองคล้ายกัน ได้แก่ ฮอย และมิสเกล (Hoy & Miskel, 2003) กล่าวว่า ผู้บริหารมืออาชีพ หมายถึง ลักษณะความสามารถเฉพาะที่เกิดจากการฝึกอบรมในระยะที่ยาวนานเป็นไปตามปทัสถานที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ โดยการคำนึงถึงส่วนรวม องค์กรของหน่วยงาน รวมถึงการให้บริหารที่เป็นส่วนระบบกลุ่มที่มีการตัดสินใจด้วยตนเอง การควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นความรู้ตามมาตรฐาน และการยอมรับเพื่อนร่วมงาน และ กนกอร สมปราชญ์ (2563) ได้มีมุมมองว่า ผู้บริหารมืออาชีพ

(Professional Administrator) คือ ผู้บริหารที่มีความสามารถในการจัดองค์กร สามารถวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนและปรับตัวอย่างชาญฉลาด รู้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ข้อจำกัด เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกลยุทธ์ในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในการแข่งขัน โดยเฉพาะการสนับสนุนและทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้มืออาชีพ (Professional learning community : PLC) เป็นการจัดการที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารและการนำอย่างรอบด้าน จึงจะนำไปสู่จุดมุ่งหมาย และเป้าประสงค์ (goals) ที่ตั้งไว้

โดยสรุป ผู้บริหารมืออาชีพ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความชาญฉลาด และประสบการณ์ในการบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับจากผู้ร่วมวิชาชีพ ประชาชน และสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบหลักของผู้บริหารมืออาชีพ ประกอบด้วย 1) ความรู้ ความเข้าใจ (Professional Knowledge) 2) สมรรถนะความเป็นมืออาชีพ (Professional Competency) และ 3) จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ (Professional value) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบหลักจะประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยที่หลากหลาย

2. การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ

สมาน พงษ์จันทน์ (2547) ได้จำแนกคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ 6 ด้าน คือ

1. ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง การแสดงออก พฤติกรรม หรือสิ่งที่ปรากฏให้บุคคลอื่นได้เห็นได้แก่ ท่วงท่า มีสุขภาพกายที่สมบูรณ์แข็งแรง การแต่งกายที่สะอาดเรียบร้อย ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะ มีกิจกรรมยามว่างที่เรียบร้อย ท่วงท่า ได้แก่ พุดจาสุภาพ น้ำเสียงน่าฟัง ชัดเจนเข้าใจง่าย ทางจิตใจและด้านอารมณ์ มีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์ขัน มองโลกในแง่ดี มีความกระตือรือร้นกระฉับกระเฉง ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความอดทน สู้งานไม่ย่อท้อต่อความยาก ลำบากและอุปสรรคปัญหาทางสังคม คบง่าย เปิดเผย ยืดหยุ่นปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี ร่วมกิจกรรมและร่วมพัฒนาชุมชน

2. ด้านความรู้ ความสามารถ หมายถึง การมีความรู้ความสามารถ ในงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ ความรู้ในขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียน มีความรู้ความสามารถในการวางแผน การประเมินแผน ประเมินโครงการ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นผู้นำทางวิชาการมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร และการบริหารหลักสูตร ความรู้ความสามารถในหลักวิชาการบริหาร และการจัดการ ความรู้ในหลักจิตวิทยาการทำงานร่วมกับคนอื่น และจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก ความรู้ในการวิจัยและพัฒนา ความรู้ในบริบททางการบริหารการศึกษา ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของท้องถิ่น มีความรู้ในเรื่องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ตลอดจนมีความรู้กฎหมายระเบียบข้อบังคับ และแนวปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

3. ด้านทักษะทางการบริหาร หมายถึง ความชำนาญในการปฏิบัติงานตามบทบาททางการบริหาร ได้อย่างถูกต้อง และบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทักษะต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะด้านความคิดและสติปัญญา มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินสถานการณ์เพื่อประกอบการกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจสั่งการ และแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ในการบริหารจัดการ การประสานงาน การประสานประโยชน์ขององค์การ และประโยชน์ของบุคคลเทคนิคการแก้ปัญหาและความขัดแย้งหลักการบริหาร แบบมีส่วนร่วม การมีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาส ให้ผู้อื่นได้ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ การแสวงหาและระดมสรรพกำลังและทรัพยากร มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ทักษะด้านเทคนิค และวิธีการมีการใช้หลักทฤษฎีทางการบริหาร และการนำเทคนิควิธีการ นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ และการปฏิบัติงาน ตลอดจนการใช้ภาษาและการสื่อสารที่ถูกต้องเหมาะสม

4. ด้านวิสัยทัศน์ หมายถึง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การรู้จัก รู้รอบ รู้จุดเด่นจุดด้อยของ บุคคล สถานที่และปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในองค์การและสภาพแวดล้อม รู้กว้างขวางในบริบททางการศึกษา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ความสามารถในการมองการณ์ไกล การมองภาพในอนาคต การระดมพลังความคิด และพลังสมองเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมผสมผสานวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์การ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานและสร้างภาพลักษณ์ของหน่วยงานในอนาคตได้ชัดเจน และมีความเป็นไปได้ เผยแพร่ และสื่อสารวิสัยทัศน์ให้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทราบ สนับสนุน ส่งเสริมผลักดันบุคลากร และแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามวิสัยทัศน์

5. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ สุจริต และเสียสละเพื่องาน ในหน้าที่มีความโอบอ้อมอารี เมตตา ห่วงใย และให้ความช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชา ทั้งด้านการงานและเรื่องส่วนตัว มีความยุติธรรมปฏิบัติต่อผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม และเสมอภาค ตรงต่อเวลา อุทิศเวลาให้ราชการ และถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ยึดมั่นในสามัคคีธรรม และสร้างความปรองดองในหน่วยงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการครองตน ครองคน และครองงาน ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดผลการพัฒนา และประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นหลัก มีความรับผิดชอบต่อผลงาน โปร่งใส สามารถตรวจ สอบได้ ตลอดจนการปฏิบัติตาม มโนนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติของทางราชการ

6. ด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน หมายถึง มีผลงานและประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติผ่านมาทั้งตามที่ได้รับมอบหมายในภารกิจ และที่ได้อริเริ่มสร้างสรรค์ ได้แก่ ประสบการณ์ระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ผ่านมาตามบทบาทหน้าที่ หรือที่เกี่ยวข้องด้านคุณวุฒิ มีการศึกษาฝึกอบรม และดูงานด้านการบริหารจัดการศึกษา และการบริหารจัดการองค์การภาครัฐ และเอกชนที่ประสบผลสำเร็จ ด้านความเป็นนักวิชาการ มีผลงานทางวิชาการ ได้แก่ บทความทางวิชาการงานวิจัย หนังสือหรือตำรา ผลสำเร็จในการ

ปฏิบัติงานในช่วงที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงการนำความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะทางการบริหารมาใช้ในการจัดการ และการปฏิบัติงานให้องค์การบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณภาพมีร่องรอยการปฏิบัติงานให้เห็นเป็นที่ประจักษ์และสามารถถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ทางการบริหารจัดการให้ผู้บริหารอื่นได้

สมชาย เทพแสง และ อรจิรา เทพแสง (2549) ได้กล่าวถึงผู้บริหารมืออาชีพไว้ ดังนี้

จากการศึกษาคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำทั้งอดีตและปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับศรัทธารวมทั้งสังเคราะห์จากทฤษฎีผู้นำในรูปแบบต่าง ๆ จะเห็นได้ว่ามีลักษณะ 20 P ดังนี้

1. **Psychology** ผู้บริหารต้องมีจิตวิทยาในการบริหารคน รู้นิสัยใจคอของลูกน้องเป็นอย่างดี ที่เรียกว่า “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง” ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาใจคอของแต่ละคนว่าเป็นคนอย่างไร หรือการบริหารใครต้องวิเคราะห์เขาก่อนอันดับแรก

2. **Personality** ผู้บริหารต้องมีบุคลิกภาพที่ดีตั้งแต่การแต่งกาย การเดิน การยิ้มแย้มแจ่มใสการพูดจาควรมีหลักเกณฑ์ที่เชื่อถือ และควรมีอัธยาศัยไมตรีทำให้เกิดความประทับใจรวมทั้งการวางตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ การงาน มารยาทต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงทุก ๆ ด้าน

3. **Pioneer** ผู้บริหารมืออาชีพต้องกล้าได้กล้าเสีย ผู้บริหารต้องวางแผนเชิงรุกเพื่อให้คนยอมรับ ศรัทธาต้องทนกับความเหน็ดเหนื่อย และมีความมานะอดทนเพื่อให้ได้ตามเป้าหมายเพื่อเป็นตัว อย่างที่ดีกับ ผู้ใต้บังคับบัญชา

4. **Poster** ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องเป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี และการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด คือ มุขปาฐะ

5. **Parent** ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องเป็นพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และต้องมีพรหมวิหารธรรม 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และผู้บริหรต้องวางตัวเป็นกลางให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

6. **Period** ผู้บริหารมืออาชีพต้องเป็นคนตรงเวลา การทำงานตรงเวลา สะท้อนให้เห็นว่า เป็นความซื่อสัตย์ได้ทางหนึ่ง และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

7. **Pacific** ผู้บริหารมืออาชีพต้องมีความสุข รอบคอบ ใจเย็น ถ้ามีความสุขรอบคอบทำให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าประมาทงานอาจจะเสียหายภายหลัง และมีกลยุทธ์ที่ยอดเยี่ยม ดังสำนวนภาษาอังกฤษที่ว่า “A snake in the grass” เปรียบเสมือน “เสือซ่อนเล็บหรือคมในฝัก”

8. **Pleasure** ผู้บริหารมืออาชีพต้องมามีอารมณ์ขัน แก่สถานการณ์ในช่วงที่ตึงเครียดได้จะช่วยให้คนอื่นไว้วางใจ ตลอดจนการทำงานเป็นไปด้วยความสุขไม่เคร่งเครียด

9. **Prudent** ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องมองการณ์ไกล หรือมีวิสัยทัศน์ และผู้บริหารมืออาชีพต้องทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และสามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าได้ ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดน้อยลง

10. Principle ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องยึดหลักการเป็นหลัก รวมทั้งทฤษฎีต่าง ๆ ที่สามารถอ้างอิงหรือพิสูจน์ได้

11. Perfect งานที่เกิดขึ้นต้องให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ และมีความครบถ้วนถูกต้องมีการตรวจสอบ ประเมินผลงานอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นคุณภาพของงานเป็นหลัก

12. Point งานที่ต้องมีวัตถุประสงค์แน่นอนชัดเจน สามารถดำเนินไปอย่างมีทิศทาง

13. Plan งานที่ต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ และพึงระลึกอยู่เสมอว่า “งานใดก็ตาม ถ้ามีการวางแผนงาน งานนั้นสำเร็จไปแล้วครึ่งทาง”

14. Pay ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องมีการกระจายงานอย่างทั่วถึง และให้รางวัลบุคคลที่ทำผลงานดีเด่น เพื่อเป็นขวัญกำลังใจกับบุคคลที่สร้างสรรค์ผลงานให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ จะช่วยให้บุคลากรมุ่งมั่นทำงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป

15. Participation ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วม และมองเห็นความสำคัญในการทำงาน พร้อมจะช่วยงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

16. Pundit ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องมีความรู้เรื่องงานที่จะทำอย่างชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้

17. Politic ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านการเมืองการปกครอง บางครั้งต้องทำตนเหมือนนักการเมืองเข้ากับคนได้ทุกชั้น ตลอดจนกลุ่มบ้าง อย่าแข็งเกินไป

18. Poet ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องมีความสามารถด้านสำนวนโวหาร เพราะถ้าเรามีความสามารถด้านการเขียน จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง และเกิดความศรัทธาจากคนอื่น

ชัยเศรษฐ์ พรหมศรี (2549) กล่าวถึง คุณลักษณะความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารไว้ว่า ในสถานการณ์แข่งขันที่สูงในปัจจุบัน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความเป็นมืออาชีพในการจัดการ อย่างไรก็ตาม การเป็นมืออาชีพ (Professionalism) ไม่ใช่เรื่องที่ย่ายนั้ก ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอให้สมกับเป็นผู้นำองค์กร และพัฒนาจุดอ่อนของตนเพื่อกลายเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ (Effective leader) ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 10 ประการ คือ

1. บุคลิกภาพ การเป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กรจำเป็นต้องมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือการแต่งกายต้องดูดีเหมาะสมกับกาลเทศะ การวางท่าทางและกิริยาที่แสดงออกต้องเปี่ยมไปด้วยความน่าเชื่อถือ และสะท้อนถึงพลังความสามารถของผู้บริหาร

2. การสื่อสาร การสื่อสารของผู้บริหารต้องมีประสิทธิภาพ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องสามารถสื่อสารได้หลากหลายภาษา นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาทางเทคโนโลยี (Technology literacy) เช่น การใช้คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่ประกอบด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในปัจจุบันนอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญที่สุดของการเป็นผู้บริหาร คือ

การรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นและพยายามที่จะคิดก่อนพูดเสมอ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาที่ต้องตามมาแก้ไขในภายหลัง

3. พลัง แรงขับและความกระตือรือร้น ความกระตือรือร้นในการทำงานของผู้บริหาร จะช่วยให้เกิดบรรยากาศในการทำงานที่มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เกิดความเกียจคร้าน และรู้สึกเบื่อหน่าย เพราะมีหัวหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดี

4. ทักษคติเชิงบวก การคิดในมุมบวกโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงนั้น ทำให้ผู้บริหารไม่จมปลักอยู่กับปัญหาหรืออุปสรรค ซึ่งทำให้เกิดความท้อแท้ ท้อถอย หดแรงแปลงและสิ้นหวัง การมีทัศนคติในเชิงบวกทำให้เกิดขวัญกำลังใจในการทำงาน และมองเห็นวิกฤตเป็นโอกาสที่ทำให้ตนเองเกิดความเข้มแข็งที่จะได้ฝึกปรือขึ้นอีกระดับหนึ่ง นอกจากนี้ ทัศนคติทางบวกยังช่วยลดระดับของความขัดแย้งที่ไม่สร้างสรรค์ในองค์กรขึ้น และช่วยลดความเครียดในการทำงาน ซึ่งอาจนำไปสู่โรคภัยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

5. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น ถ้าผู้บริหารสามารถแสดงความรู้สึกเข้าอกเข้าใจต่อบุคคลในองค์กรได้ ก็จะทำให้เกิดความไว้วางใจจากพนักงาน ซึ่งนำไปสู่การทุ่มเทกำลังความสามารถอย่างเต็มที่ในการทำงาน เพราะพนักงานได้ใจจากผู้บริหาร นอกจากนี้ ความเข้าอกเข้าใจบุคคลที่เป็นคู่แข่งหรือฝ่ายตรงข้าม ก็ถือว่ามีค่าสำคัญเช่นกัน เพราะอาจนำมาซึ่งการลดความขัดแย้ง และนำไปสู่การสร้างมิตรภาพ และความสัมพันธ์ที่ดีในท้ายที่สุด

6. ภาวะผู้นำ ผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติ และวิธีการบริหารใหม่ โดยมีการผสมผสานลักษณะภาวะผู้นำประเภทต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะผู้นำแบบเผด็จการ (Autocratic leadership) ลักษณะผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (Laissez-faire leadership) ลักษณะ ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative leadership) และผู้นำแบบที่ปรึกษา (Consultative leadership) และนำออกมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น

7. อารมณ์ขัน การมีอารมณ์ขันทำให้ช่วยลดความตึงเครียดของงาน และช่วยสร้างสัมพันธ์ ภาพที่ดีระหว่างบุคคล การมีอารมณ์ขันเป็นเรื่องที่ประกอบกับทั้งประสบการณ์ การฝึกฝน พรสวรรค์ ซึ่งต้องตั้งอยู่บนความพอเหมาะพอดี ไม่ทะเล้งลามกหรือหยาบโลน หรือเป็นการเสียดสีประชดประชัน อันนำไปสู่ความเจ็บช้ำน้ำใจของอีกฝ่าย ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งตามมาในภายหลัง

8. ความรู้หลากหลาย/ เข้าใจวัฒนธรรม ผู้บริหารสมัยใหม่ต้องพยายามเปิดโลกทัศน์ตนเองให้มากขึ้น พยายามรับชม รับฟัง หรืออ่านสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นเรื่องที่น่าสนใจจากที่ตนเองสนใจบ้างเพราะอาจมีประโยชน์ต่อการนำไปสู่การปรับคลื่นเข้าหาฝ่ายตรงข้ามได้ไม่มากนักน้อย

9. ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์ทำให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในองค์กร และอาจนำไปสู่การสร้างผลกำไรให้แก่บริษัทในที่สุด อย่างไรก็ตาม การมีความคิดสร้างสรรค์นั้น ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง เหมาะสม และศีลธรรม

10. ศีลธรรม ผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรและบุคคลหนึ่งในสังคม จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญ กับเรื่องศีลธรรมและจริยธรรมให้มาก ผู้บริหารต้องระลึกไว้เสมอว่า การปกครองโดยตั้งอยู่บนศีลธรรมความ ถูกต้องนั้น นำมาซึ่งความสงบสุขแก่ตนเอง และช่วยป้องกันความขัดแย้งไม่ให้เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก องค์กรได้ด้วย บริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาล

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2546) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้บริหารมืออาชีพว่า ควร ประกอบด้วย

1. เป็นนักบุกเบิก (Pioneer) ผู้บริหารมืออาชีพควรมีจิตใจที่ขบค้นหาสิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุง การดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น เช่น ใช้เทคนิคการบริหารงานรูปแบบใหม่ เปิดตลาดใหม่ผลิตสินค้าใหม่ หรือบริหาร รูปแบบใหม่ ๆ ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องถือว่าการบุกเบิกทำสิ่งใหม่ ๆ เหล่านี้ คือ ความท้าทายที่น่าค้นหาคำตอบ เพื่อพิสูจน์แนวคิดว่าจะสามารถกระทำได้หรือไม่ โดยผู้บริหารจะต้องทุ่มเทความสามารถเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ

2. มีวิสัยทัศน์ (Vision) ในการบริหารงาน ผู้บริหารมืออาชีพต้องมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินงานขององค์กรให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยน โดยต้องยอมรับความเป็นจริง และปรับตัวเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้มากขึ้น

3. มีความทันสมัย (Modern) โดยการก้าวทันโลก ทันเหตุการณ์ และต้องก้าวทันคู่แข่งกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องพร้อมที่จะนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ให้เกิด ประโยชน์ในด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้เพื่อจะได้เพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

4. มีการวิจัยและพัฒนา (Research and development) ผู้บริหารมืออาชีพควรคำนึงถึง ผลประโยชน์ระยะยาวขององค์กร โดยการให้ความสำคัญแก่การวิจัยและพัฒนา เพื่อปรับปรุง และพัฒนา รูปแบบการทำงานให้แก่องค์กร ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการพัฒนาเป็นหัวใจขององค์กรที่ เป็นภารกิจสำคัญ ซึ่งผู้บริหารต้องกระทำอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา

5. เป็นนักสู้ (Determined fighter) เพราะโลกในยุคไร้พรมแดน แม้จะมีการพึ่งพาอาศัยกันแต่ก็มี การแข่งขันต่อสู้ในเชิงเศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย ทำให้ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องมีความพร้อมที่จะแข่งขันกับ นานาประเทศในระดับโลกทุกรูปแบบ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้น ก็ พร้อมจะเผชิญกับความไม่แน่นอนที่อาจส่งผลกระทบต่อองค์กรทั้งในมุมบวกและมุมลบ โดยผู้บริหารจะต้อง สามารถปรับตัวและแก้ไขสถานการณ์ที่เลวร้าย ให้กลายเป็นดี

6. เป็นนักประสาน (Coordination) ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องสามารถประสานทุกฝ่ายเข้าหากัน เพื่อจะได้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีบทบาทร่วมกับภาครัฐในการประสานประโยชน์ของส่วนรวมร่วมกัน เพื่อจะได้ขจัดปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อภารกิจเจริญเติบโตของประเทศชาติโดยรวม

7. มีจรรยาบรรณ และจริยธรรม (Ethics) ผู้บริหารมีอาชีพควรมีความรับผิดชอบในวิชาชีพ และมีจริยธรรมและคุณธรรมสำหรับเป็นกรอบแนวคิด ในทางปฏิบัติผู้บริหารควรประพฤติและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อสร้างศรัทธาโดยการยึดมั่นในธรรมะ ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ใน ทางมิชอบ ยึดหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ไม่ละทิ้งอุดมการณ์โดยหวังผลประโยชน์อันมิควรได้ สังคมจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำหลักสูตร “ผู้บริหารสถาน ศึกษา มีอาชีพ” โดยกำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพไว้ 6 ประการ ดังนี้ (วีระ ประเสริฐศิลป์, 2546)

1. การเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม ในเรื่องต่อไปนี้ คุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้บริหารมีอาชีพ การบริหารบุคคลตามแนวคิดของศาสนา การบริหารจัดการภูมิปัญญาไทย เพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาตนและพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และมีบุคลิกภาพดี ปรับตัวเหมาะสมกับกาลเทศะ

2. การเป็นผู้นำด้านการจัดระบบ ในเรื่องต่อไปนี้ การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ การจัดและใช้ระบบสารสนเทศและการสื่อสาร การจัดระบบเครือข่าย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งระบบ

3. การเป็นผู้นำด้านวิชาการ ในเรื่องต่อไปนี้ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อความเป็นเลิศ การพัฒนา รูปแบบกระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาครูตามแนวปฏิรูปการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ และ 3.5 การประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

4. การเป็นผู้นำด้านการบริหารจัดการ ในเรื่องต่อไปนี้ การวางแผนกลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารความขัดแย้ง การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และ เทคนิคการบริหารจัดการแนวใหม่

5. การเป็นผู้นำด้านสังคมและชุมชน ในเรื่องต่อไปนี้ การบริหารจัดการโรงเรียน เพื่อชุมชน และ สังคม การบริหารในบริบทที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม การเป็นผู้นำการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร ในเรื่องการพัฒนาตนเอง เพื่อเป็นผู้บริหารมีอาชีพ

กนกอร สมปราชญ์ (2563) ได้สรุปไว้ว่า การเป็นผู้บริหารมีอาชีพเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถในงานที่ปฏิบัติ ดูแลเพื่อให้ได้รับการยอมรับ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้เกิดความศรัทธา และต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดี เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อองค์กร นักเรียน และครู มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือทั้งทางกาย ทางใจ และการปรับตัว โดยมีเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร และการจัดการศึกษา ได้แก่ การเป็นผู้นำทางวิชาการ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริม พัฒนาครู และบุคลากร การสร้างแรงจูงใจ การเป็นผู้นำอำนวยการความสะอาด การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย และ นวัตกรรม การส่งเสริมเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัล

3. การสังเคราะห์องค์ประกอบหลักผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักของความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ ผู้เขียนจึงได้สังเคราะห์เนื้อหาจากแนวคิดของนักการศึกษา พบว่า ได้องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ (Professional Knowledge) 2) สมรรถนะความเป็นมืออาชีพ (Professional Competency) 3) จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ (Professional Value) ทั้ง 3 ข้อ มีค่าความถี่ 8 เท่ากัน และ 4) บุคลิกภาพ (Personality) ค่าความถี่ 6 ซึ่งองค์ประกอบหลักทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ เชื่อมั่นว่ามีความครอบคลุมภารกิจ หรือหน้าที่ของความเป็นผู้บริหารโรงเรียน

1) ความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ (Professional Knowledge)

การเป็นผู้บริหารมืออาชีพเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในงานที่ปฏิบัติ ดูแลเพื่อให้ได้รับการยอมรับ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้เกิดความศรัทธา และต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อองค์กร นักเรียน และครู โดยมีเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทการบริหารและการจัดการศึกษา ได้แก่ การเป็นผู้นำทางวิชาการ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริม พัฒนาครูและบุคลากร การสร้างแรงจูงใจ การเป็นผู้อำนวยการความสะอาด และการประสานความสัมพันธ์ของทุกฝ่าย และสรุปได้ว่า ความรู้ ความเข้าใจในวิชาชีพ (Professional Knowledge) ของผู้บริหารมืออาชีพ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนรู้ 3) การสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล 5) เทคนิคการบริหารจัดการใหม่ ๆ 6) การจัดการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน และ 7) เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นต้น

2) ลักษณะผู้บริหารของความเป็นมืออาชีพ (Professional Competency)

สมรรถนะ เป็นคุณลักษณะความสามารถของบุคคลที่แสดงออกมาในเชิงพฤติกรรมที่ส่งผลให้บุคคลปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ สามารถวัดและสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่ง ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน อาจเกิดจากพรสวรรค์ หรือสร้างขึ้นได้โดยการปฏิบัติงาน การฝึกอบรมและการพัฒนา สมรรถนะมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและองค์กร เพราะสมรรถนะมีความสัมพันธ์กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การออกแบบและการจัดการเชิงกลยุทธ์ ทักษะการคิดและสติปัญญา ทักษะความเป็นผู้นำ รวมถึงการจัดระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย และสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะไปใช้ในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ การวางแผนสืบทอดตำแหน่ง และการจ่ายค่าตอบแทน เป็นต้น สมรรถนะสามารถจำแนกได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ สมรรถนะในองค์กร (Organization Competencies) สมรรถนะในงาน (Functional Competencies) และสมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competencies) องค์ประกอบของสมรรถนะ ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ (Knowledge) 2) ด้านทักษะ (Skills) และคุณลักษณะอื่น ได้แก่ แรงจูงใจ (Motives) ลักษณะเฉพาะ (Traits) หรือ ลักษณะเฉพาะบุคคล (Personal

Characteristics) ภาพลักษณ์ (Self-image) หรือ มโนทัศน์ในตน (Self-concept) ค่านิยม (Values) พฤติกรรม (Behaviors) และ เจตคติ (Attitude) องค์ประกอบดังกล่าวอาจเกิดจากสามารถของบุคคลนั้น ๆ เอง หรือความสามารถที่สร้างขึ้นภายหลังจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ในการทำงาน 9 สมรรถนะที่สำคัญสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ โดยเฉพาะผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) รู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ 2) มีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ 3) มีคุณภาวะทางอารมณ์ 4) มีมนุษยสัมพันธ์เป็นเลิศ 5) ผู้ประสานสืบทอด 6) ตัดสินใจเฉียบคม 7) พัฒนาทีมงาน 8) บริหารแบบมีส่วนร่วม และ 9) คุณธรรมนำชีวิต

3) จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ (Professional Value)

จรรยาบรรณต่อตนเอง ประกอบด้วย 1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ประกอบด้วย 1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ประกอบด้วย 1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า 3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ 3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ 4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำความผิดที่ขัดต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ และ 5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ประกอบด้วย 1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ จรรยาบรรณต่อสังคม ประกอบด้วย 1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4) บุคลิกภาพ (Personality)

คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพนั้นจะต้องประกอบด้วยหลากหลายความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ และถึงพร้อมด้วยคุณลักษณะ ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1. ภูมิรู้ 2. ภูมิธรรม 3. ภูมิฐาน และ 4. มีบุคลิกภาพที่ดี ทั้งบุคลิกภาพทางกาย ทางอารมณ์และจิตวิทยา ทางสังคมและทางสติปัญญา ประกอบด้วย 4.1 บุคลิกภาพทางกาย แบ่งเป็นองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบ ประการแรก คือ รูปลักษณ์ภายนอกของผู้บริหารซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏแก่สายตาผู้คน ความสะอาดของร่างกาย เป็นความสำคัญอันดับแรก การแต่งกายเรียบร้อยเหมาะสมกับตำแหน่ง วัย และสถานการณ์ มีความสำคัญอันดับต่อมาสองสิ่งนี้ประกอบกันเข้าเป็น

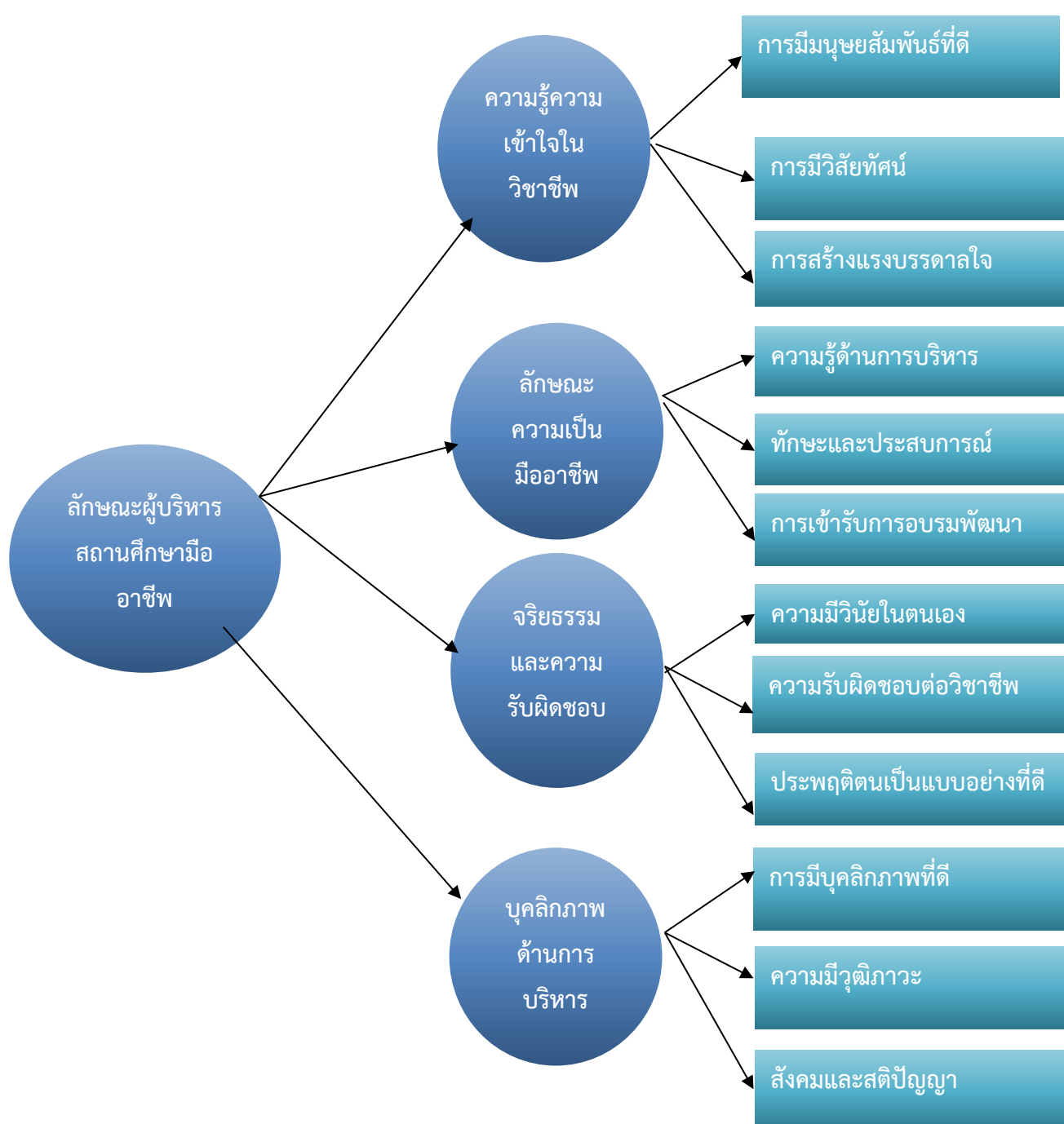
บุคลิกภาพภายนอกของบุคคลนั้น ๆ บุคลิกภาพส่วนนี้ จะเป็นตัวสื่อสารให้บุคคลที่พบเห็นรู้จักท่านในเรื่องต่าง ๆ คือ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ฐานะทางเศรษฐกิจ ชนชั้นในสังคม จากสายตาของเขาเอง โดยไม่ต้องใช้ภาษาพูด ด้านวิชาการบางท่านเรียกสิ่งนี้ว่า การสื่อสารที่ไร้ศัพท์ ผู้บริหารที่ขาดการใส่การสื่อสารที่ไร้ศัพท์นี้อาจจะสื่อสารให้ผู้พบเห็นเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ของท่านผิดไปจากความจริงได้ ประการที่สองคือ บุคลิกภาพภายใน ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการพูดการโต้ตอบที่ดี มีความฉลาดแหลมคมในการสนทนา เป็นผู้นำกลุ่มได้ และต้องมีข้อมูลอย่างเพียงพอ เพื่อประกอบการตอบโต้อย่างแหลมคมได้ ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องอ่านหนังสืออยู่เสมอจะได้ทันสมัย และไวต่อการสื่อสารทางภาษาพูดอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบย่อยสองประการนี้รวมกันเป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพทางกายของผู้บริหาร ที่จะก่อให้เกิดการยอมรับจากผู้ใต้บังคับบัญชา 4.2 บุคลิกภาพทางอารมณ์และจิตวิทยา ผู้บริหารที่มีบุคลิกภาพดีต้องเป็นผู้มีความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่หุนหันุนใจ อดทน บ่นว่าตลอดเวลา มีความกล้าหาญในการเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ อย่างไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพสิทธิ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักขมเขย พุดจาโน้ม น้าวใจจนใจคนให้ทำงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงาน สังคม หรือประเทศชาติได้ และมีจิตใจที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่มีบุคลิกภาพดี ต้องรักษาอารมณ์ได้ ทนต่อความกดดันเหนียวแน่น ทนเสียต่อว่าและความว่าเหวได้มากกว่าผู้อื่น ทั้งต้องระงับความโกรธได้อย่างรวดเร็ว มีเมตตาธรรมและความสงบสันติอยู่ในใจอย่างเปี่ยมล้น เห็นคนทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ไม่ใช่เห็นใครก็มองเป็นศัตรู ผู้รุกรานไปเสียทั้งหมด 4.3 บุคลิกภาพทางสังคม ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการศึกษาหาความรู้ในพิธีการต่าง ๆ ตามบรรทัดฐาน (Norms) ของสังคม เพื่อจะได้ปฏิบัติตามมารยาทสากลได้อย่างถูกต้อง สามารถเป็นตัวอย่างให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดทั้งคนรอบข้างได้ และ 4.4 บุคลิกภาพทางสติปัญญาหรือการปรับตัว ผู้บริหารที่มีบุคลิกภาพดี ต้องมีความรู้ มีความสามารถ มีความรอบรู้ด้านต่าง ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์พอที่จะเป็นผู้นำกลุ่ม สามารถคิดสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สถานศึกษาได้ เข้าใจวิธีการปรับตัวเข้ากับสังคม ซึ่งอาจสรุปได้ว่าสติปัญญาและความรอบรู้ในวิชาชีพของผู้บริหาร เป็นสิ่งสำคัญมากในการบริหาร

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้น ผู้เขียนนำไปสู่การสังเคราะห์กำหนดเป็นองค์ประกอบย่อย ขององค์ประกอบย่อยทั้ง 4 องค์ประกอบ สำหรับองค์ประกอบหลักข้อที่ 2 สมรรถนะความเป็นมืออาชีพ (Professional Competency) กล่าวโดยสรุปได้นิยามเชิงปฏิบัติการ ดังนี้ การออกแบบและการจัดการเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) กำหนดวิสัยทัศน์ 3) กำหนดพันธกิจ 4) กำหนดวัตถุประสงค์ ทักษะด้านการคิด และสติปัญญา ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินสถานการณ์ 2) การคิดสร้างสรรค์ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา 4) การพัฒนานวัตกรรมและนวัตกรรม การจัดระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ประกอบด้วย 1) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ 3) เทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะความเป็นผู้นำ ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) ภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการบริหารความเสี่ยง ประกอบด้วย

1) วิเคราะห์สภาพปัญหา/วิเคราะห์ความเสี่ยง 2) ประเมินค่าความเสี่ยง จัดลำดับความสำคัญ 3) วางแผนและสื่อสารเพื่อตอบสนองความเสี่ยง และ 4) ประเมินและเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นนักการบริหารการศึกษาที่มีอาชีพผู้เขียนได้พบองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถแสดงออกเป็นแผนภาพได้ดังนี้

อธิบายองค์ความรู้

การอธิบายองค์ความรู้ใหม่คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพในสถานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ ด้านลักษณะความเป็นมืออาชีพ ด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ และด้านบุคลิกภาพ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบอธิบายได้ดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีวิสัยทัศน์ในการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน ขององค์กรได้อย่างแม่นยำ มีการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสุขในการปฏิบัติหน้าที่

2. ด้านลักษณะความเป็นมืออาชีพ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความความรู้และเทคนิคการบริหารงานใหม่ๆ ที่ต้องอาศัยทักษะกับความชำนาญในการบริหารงานทุกด้าน และเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความทางการบริหารใหม่ๆ อยู่เสมอ

3. ด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวินัยในตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ตนเอง และแสดงความประพฤติที่ดีให้สมกับสถานภาพของตนเอง

4. ด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบุคลิกภาพที่ดี รักษาความมั่นคงในอารมณ์ของตนเอง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ รวมทั้งมีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา และการสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบนวัตกรรมได้

สรุป

ผู้บริหารมืออาชีพในสถานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ ด้านลักษณะความเป็นมืออาชีพ ด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ และด้านบุคลิกภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2563). *ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารการศึกษา*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิรินทร์ แสกระโทก. (2551). *การศึกษาคุณลักษณะความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยเศรษฐ์ พรหมศรี. (2549). *ผู้บริหารแห่งอนาคต*. กรุงเทพมหานคร: สุานบุ๊คส์.
- ถวิล อรัญเวช. (2544). *นักบริหารมืออาชีพในยุคเขตพื้นที่การศึกษา*. *วารสารวิชาการ*. 4 (2), 15-19.
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2546). *มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: อินฟอร์มีเดีย บุ๊คส์.
- วีระ ประเสริฐศิลป์. (2546). *ผู้บริหารมืออาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษา.
- สมชาย เทพแสง และอรจิรา เทพแสง (2549). *ผู้นำยุคใหม่ : หัวใจของการปฏิรูป*. นนทบุรี: เกรทเอดดูเคชั่น.
- สมาน พงษ์จำนงค์. (2547). *การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *สภาพและปัญหาการบริหารและการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบาย แผน และมาตรฐาน การศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม.
- หวน พันธุ์พันธ์. (2549). *การบริหารการศึกษา: นักบริหารมืออาชีพ*. นนทบุรี: พันธุ์พันธ์การพิมพ์.
- Hoy & Miskel. (2003). *Education administration: Theory research & practice*. 4th ed.. Singapore: McGraw-Hill.
- Tayloy, (2005). *restoring our competitive edge*. New York: John Wiley & Sons.